

עלון דו שבועי מס' 19 • פרשת תצוה- שבת זכור • יא' אדר תשס"ט
 זמני השבת: ירושלים: 5:05-6:18 תל אביב: 5:20-6:20 חיפה: 5:11-6:19

למה איבד שאל את המלוכה?

ר' חיים הלוי סולובייצ'יק מבריסק
 רשם על פי השמועה: מרדכי א' שורץ

את הדברים דלהלן שמעתי בחיפה לפני עשרות שנים, בטרם היותי לאיש, מר' רפאל שפירא זצ"ל, ששמע מר' יצחק זאב סולובייצ'יק זצ"ל, בשם אביו, ר' חיים סולובייצ'יק זצ"ל מבריסק. מאז אני נושא את הדברים בלבי כתורה שבעל פה. כיון שדברי ר' חיים קשורים לפרשת "זכור" עלה בדעתי להעלותם על הכתב לעלון הישיבה היוצא לקראת פרשה זו, הן כדי שלא תשכח "תורת חיים" מישראל והן כיון שיש בהם כדי להאיר פן לא ידוע כל כך בלמדנותו של ר' חיים מבריסק, המתגלה כאן גם כפרשן מקרא חריף ומקורי.

בתחילת ההפטרה לפרשת זכור אנו קוראים את דברי שמואל לשאל (שמו"א ט"ו א):

א ויאמר שמואל אל-שאל אתי שלח ה' למשחך למלך על-עמו על-ישראל ועתה שמע לקול דברי ה'. ב כה אמר ה' צבאות פקדתי את אשר-עשה עמלק לישראל אשר-שם לו בדרך בעלתו ממצרים. ג עתה לך והכיתה את-עמלק והחרמתם את כל אשר לו ולא תחמל עליו והמתה מאיש עד אשה מעלל ועד יונק משור ועד שׂה מגמל ועד חמור.

לכאורה, לא ניתן לנסח את הפקודה בשפה בהירה, ברורה ומובנת מזו. שאל מצווה לכלות את זכרו של עמלק עד בלתי השאיר לו שריד. לא ניתן לטעות בהבנת הפקודה ולפרשה בדרך שתאפשר להותיר אדם או בהמה משל עמלק בחיים¹.

אולם, שאל אינו ממלא אחר הפקודה, כתיאור הכתוב:

ז ויך שאל את-עמלק מחוילה בואך שור אשר על-פני מצרים. ח ויתפש את-אנג מלך-עמלק חי ואת-כל-העם החרים לפי-חָרְב. ט ויחמל שאל והעם על-אנג ועל-מיטב הצאן והבקר והמשונים ועל-הכרים ועל-כל-הטוב ולא אבו החריםם וכל-המלאכה נמבזה ונמס אתה החריםו.

הקב"ה מגלה את הדבר לשמואל, הממהר אל שאל בבוקר. כראות שאל את שמואל הוא מקדמו בברכה,

יג ויבא שמואל אל-שאל ויאמר לו שאל ברוך אתה לה' הקימתי את-דבר ה'.

¹ אמנם, יש לעיין בהוראה זו אי מדאורייתא היא, או הוראת שעה. שהרי מצינו שנהנו ישראל מרכושו של עמלק ולא נענשו על כך, כגון דוד בציקלג, ומרדכי ואסתר בבית המן, ואכמ"ל.

שמואל, היודע את האמת, מנסה לרמוז לשאול שאל לו להשלוח עצמו שיוכל לסובבו בכחש, ואז מתפתח בין שמואל ושאל דו-שיח מוזר, הנראה לכאורה כדו-שיח של חירשים.

יד וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וְמָה קוֹל-הַצֶּאֱזָן הַזֶּה בְּאֲזְנֵי וְקוֹל הַבֶּקֶר אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁמֵעַ. **טו** וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל מִעֲמַלְקֵי הַבְּיָאוֹם אֲשֶׁר חָמַל הָעַם עַל-מִיטֵב הַצֶּאֱזָן וְהַבֶּקֶר לְמַעַן זָבַח לַה' אֶלְהֵיךָ וְאֶת-הַיּוֹתֵר הַחֲרָמְנוּ.

לא ייאמן. שאול המתפאר ב"הקימתי את דבר ה'" מודה בפה מלא שהביא ממיטב הצאן והבקר, שלל עמלק אותו צווה במפורש להשמיד, כדי להקריב קרבנות. שמואל ההמום מוכיח את שאול:

יז וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲלוֹא אִם-קִטְּוֹן אֶתָּה בְּעֵינַי רֹאשׁ שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל אֶתָּה וַיִּמְשַׁחךָ ה' לְמֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל. **יח** וַיִּשְׁלַחךָ ה' בְּדֶרֶךְ וַיֹּאמֶר לְךָ וְהַחֲרַמְתָּה אֶת-הַחֲטָאִים אֶת-עַמְלֵק וְנִלְחַמְתָּ בוֹ עַד כְּלוֹתָם אֹתָם. **יט** וְלָמָּה לֹא-שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל ה' וַתַּעַט אֶל הַשָּׁלַל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי ה'.

ולמרבה התדהמה, שאול מוסיף ומפליל עצמו עוד ועוד:

כ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שְׁמוּאֵל אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל ה' וְאֵלַיךְ בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר-שָׁלַחְנִי ה' וְאָבִיָא אֶת-אֲגַג מֶלֶךְ עַמְלֵק וְאֶת-עַמְלֵק הַחֲרַמְתִּי. **כא** וַיִּקַּח הָעַם מִהַשָּׁלַל צֹאן וּבָקָר רַאשֵׁי הַחֲרָם לְזָבַח לַה' אֶלְהֵיךָ בְּגִלְגָל.

האם באמת לא הבין שאול את הפקודה שניתנה לו? או שמא אינו מאמין כי נביא עומד לפניו וסבור שיוכל לסובבו בכחש את הזקן הלז? אלא שגם אם שאול אינו מאמין בנבואת שמואל, הפגנת זלזול פומבי בנבואת הנביא שמשחו למלך על ישראל אינה מעידה על תבונה פוליטית. כך או כך, דו-שיח זה דורש הסבר וביאור. על מה ולמה האמין שאול שקיים את מצוות הנביא בשלמותה?

ר' חיים מציע כאן הסבר חדש, מקורי, למדני ומאלף, שיש בו כדי ללמדנו כיצד יש לגשת לביאור פרק בתנ"ך על פי חז"ל וההלכה.

טוען ר' חיים: אם נעיין ב"שלחן ערוך" של אותם הימים, ב"הלכות מחית עמלק", נגלה שבעצם הצדק עם שאול. אכן, שאול לא עבר על אף סעיף ב"הלכות מחית עמלק" ולמעשה ביצע את הוראת הנביא ככתבה וכלשונה, אם כי לא כרוחה.

הכיצד? ובכן, שתי טענות לו לשמואל כנגד שאול. (א) לקיחת שלל הצאן והבקר. (ב) השארת אגג מלך עמלק בחיים. אלא שכנגד שתי הטענות הללו יש בפי שאול תשובה ניצחת על פי ההלכה.

נפתח בעניין הצאן והבקר, שהיא הטענה הראשונה שמעלה שמואל. בעניין זה טוען ר' חיים ששאול הקדיש את הצאן והבקר בטרם נפלו לידו, ומציין לדעת הרא"ש והר"ן (נדרים ל"ו) שאדם יכול להתנות על נכסים שעדיין לא זכה בהם ולומר לכשיגיעו לידי, יקדשו. כיון שכך, ברגע שנפלו הצאן והבקר לידי ישראל הפכו מיד להקדש, ומצוות מחית עמלק פקעה מהם. הדברים מדויקים להפליא בכתוב. שאול מדגיש שכל הצאן והבקר שהובא מעמלק נועד להקרבה, ושמואל לא מכחיש את דבריו אלא טוען שאין חפץ לה' בקרבנות כאלה.

אלא שעדיין צריך לבאר כיצד ניתן להותיר בחיים את מלך עמלק מבלי לעבור על מצוות הנביא. כדי לבאר זאת מפנה ר' חיים לסוף ההפטרה, כאשר הכתוב מתאר את המפגש בין אגג לשמואל:

לב וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲגִישׁוּ אֵלַי אֶת-אֲגַג מֶלֶךְ עַמְלֵק וַיִּלַּךְ אֵלָיו אֲגַג מַעֲדַנֹת וַיֹּאמֶר אֲגַג אֲכַן סָר מִר-הַמָּוֹת.

מניין הביטחון של אגג ש"סר מר המות"? לדברי ר' חיים ביטחונו של אגג נובע מכך ששאל קיבל אותו כגר תושב ובכך פקע ממנו דין עמלק. כהוכחה לכך ששאל גייר את אגג בגיור של גר תושב מביא ר' חיים את הפסוק הבא,

לג ויאמר שמואל כַּאֲשֶׁר שָׁכְלָה נָשִׁים חֲרָבָךְ כִּן-תִּשְׁכַּל מְנַשִּׁים אִמְךָ וַיִּשְׁפֹּף שְׁמוּאֵל אֶת-אֶגְגֵּי לִפְנֵי ה' בְּגִלְגָל.

המדרש תנחומא (נצבים סימן ט', וכן ילק"ש שמו"א פט"ו רמז קכ"ג) מבאר:

"רבי שמואל בר אבדימי אמר, בדיני אומות העולם דנו, לא בעדים ולא בהתראה."

דהיינו, אגג נידון על ידי שמואל על שפיכות דמים בדין בן נח שנהרג בעד אחד ודיין אחד. מקשה ר' חיים: לשם מה היה צורך להושיב דיין אחד ולקבל עדות מעד אחד שאגג שופך דמים היה? הלא עמלק הוא, וחלה עליו מצוות מחיית עמלק? אלא על כרחך, טוען ר' חיים, שכאשר עמד אגג לפני שמואל כבר לא חל עליו דין עמלק, כיון ששאל קיבל אותו כגר תושב. ברם, כאן גם הייתה טעותו הגדולה של אגג. אילו קיבל עליו אגג להתגייר ולקבל על עצמו את כל תרי"ג המצוות, היה ניצל. אולם כגר תושב עדיין בן-נח הוא ודינו בעד אחד ודיין אחד.

ועדיין קשה, אם שאל נהג ככל דקדוקי ההלכה, מדוע איבד את המלוכה?

לדעת ר' חיים התשובה לשאלה זו מפורשת בכתוב.

יז ויאמר שמואל הלא אם-קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה וימשחך ה' למלך על-ישראל. יח וישלחך ה' בדרך ויאמר לך והחזרמתה את החטאים את עמלק ונלחמת בו עד כלותם אתם. יט ולמה לא-שמעת בקול ה' ותעט אל-השלל ותעש הרע בעיני ה'.

אמנם, פורמאלית ("יורידית"), לא ניתן למצא בשו"ע סעיף שעליו ניתן לבנות כתב אישום נגד שאל. אולם, זהו קריטריון עלוב למלך ישראל שאמור לשמש מופת ודוגמא לקידוש ה' ומילוי רצונו בעולמו בכנות ובנאמנות. שמואל מדגיש בפני שאל "אם קטן אתה בעיניך – ראש שבטי ישראל אתה". אילו אכן "קטן" היית, לא היה ניתן לבוא בטענות אליך. אבל החיפוש אחר תחבולות ו"היתרים הלכתיים" שכל תכליתם התחמקות ממילוי רצון ה' ככתבו וכלשונו, ובעיקר – כרוחו, ללא התחממויות והתחמקויות, הוא בלתי נסבל כשהוא נובע ממלך ישראל שאליו נשואות כל עיני בני ישראל, וממנו יקחו דוגמא ומופת. לכן, לא נענש שאל במיתה כדין העובר על דברי נביא, שהרי לא עבר על דברי שמואל ולכל מעשיו יש בסיס הלכתי. שאל איבד את המלוכה כיון שכל דפוס ההתנהגות הזה אינו מתאים למלך ישראל כדברי שמואל (שם פס' כ"ו):

כי מאספתה את-דבר ה' וימאסך ה' מהיות מלך על-ישראל.

הצפיה מכל בר ישראל לקיים את דבר ה' זו הלכה בתמימות ומבלי לחפש היתרים והתחמקויות, אפילו הן "חוקיות". מלך ישראל אמור לשמש דוגמא ומופת בעניין זה כדברי הרמב"ם (הלכות מלכים ומלחמותיהם, פ"ד ה"ט) "בכול יהיו מעשיו לשם שמיים, ותהיה מחשבתו ומגמתו להרים דת האמת ולמלאות העולם צדק ולשבור זרוע הרשעים ולהילחם מלחמות ה'".

ד"ר מרדכי א' שורץ, מחזור ח', מתגורר בגבעת שמואל, מכהן כחבר בסגל האקדמאי הבכיר-האוניברסיטה הפתוחה במחלקה לכלכלה וניהול.

יואל גיל המן והסתר

פנים רבות לעמלק. כבר בקריאה חטופה בפרשיות התורה מזהים אנו כפילות במלחמות עמלק וישראל במדבר. בעוד הפרשייה בפרשת בשלח מתארת ניצחון מוחץ לישראל: 'וַיַּחֲלֵשׁ יְהוָה אֶת-עַמְלֵק וְאֶת-עַמּוֹ לְפִי-חֶרֶב', הפרשייה בכי תצא מציגה מלחמת גרילה שנמשכה כל היות בני ישראל במדבר וחסרה ניצחון ברור: 'אֲשֶׁר קָרַן בְּדָרְךָ, וַיִּזְנַב בְּךָ כָּל-הַנְּחָשִׁים אַחֲרֶיךָ וְאֶתְּהָ עֵינָי וַיִּגְעַ; וְלֹא יָרָא אֶל-הַיָּם'. ממילא בפרשה השנייה נקבע שיש 'לסגור' את החשבון הפתוח עם עמלק: 'וְהָיָה בְּהֵיחֹךְ ה' אֶל-לְהֵיךְ לְךָ מִכָּל-אֲיִכֶיךָ מִסְבִּיב... תִּמְחָה אֶת-זִכְרֵךְ עַמְלֵק, מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם; לֹא תִשָּׁכַח'.

הפרשייה השנייה, שנבחרה כידוע להיקרא מדי שנה בשבת זכור, מציגה אפוא חשבון לא סגור, מאבק תמידי עם עמלק שעתיד להימשך לאורך כל הדורות. הביטוי המיוחד 'זכר עמלק' מרמז למלחמה שהיא מעבר לגזע ולאתניות, זוהי מלחמה בכל אשר מזנב נחשלים באשר הוא, בכל אשר חרט על דגלו את ההתאכזרות לחלש מפני שהוא חלש. ממילא אף על פי שבלבל סנחריב את האומות וכבר אבד זכרם של שבעה עממים, עדיין מצוות עשה לאבד את זכר עמלק, כפי שהדגיש הרמב"ם בהלכות מלכים (ה, ד-ה).

אמנם יש להמשיך ולהרחיב את הדברים. רש"י על הפרשייה בבשלח מביא את המדרש:

כי יד על כס יה, ידו של הקב"ה הורמה לישבע בכסאו להיות לו מלחמה ואיבה בעמלק עולמית, ומהו כס ולא נא' כסא ואף השם נחלק לחציו, נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו וכשימחה שמו יהי' השם שלם והכסא שלם.

שמו של ה' וכסאו אינם שלמים כל זמן שעמלק קיים בעולם. עמלק אינו רק אידיאולוגיה שיש למחות מן העולם, הוא מייצג את הרע המוחלט בעולם המתאפשר עקב הסתר הפנים של ה':

המן מן התורה מנין: (בראשית ג) המן העץ. אסתר מן התורה מנין: (דברים לא) ואנכי הסתר אסתיר.

כדי לאפשר את בריאת העולם, יצירת אדם אשר לו בחירה חופשית מוחלטת, היה צריך הקב"ה לצמצם עצמו, להסתיר עצמו. האדם בבחירתו הראשונית, באכילתו מעץ הדעת, הרחיב את יכולת הבחירה, ויצר את קיומם של רע וטוב בעולם, ביניהם עליו להבחין באמצעות הדעת שקיבל. עקב ההסתר והחירות יכול האדם גם לבחור ברע ולמלא בו את העולם עד כי יסתיר הרוע את שמו וכסאו של ה' בעולם.

עמלק וגורורותיו יוצרים את הרוע וההסתר בעולם באמצעות שימוש בבחירה החופשית שניתנה להם. הם מפיצים רוע בעולם במסווה של טוב, מטשטשים את ההבדלים, עד כי הופכים הם בין ערכי הטוב והרע: 'אם על המלך טוב יכתב לאבדם'. בזמן המגילה הגיעה הסתר פניו של ה' לשיאו, האדם בבחירתו ברע יצר כמעט הסתר פנים מוחלט. לא סתם דבק באותו האיש הכינוי 'המן הרשע'.

אך הסתר הפנים לעולם אינו מוחלט: 'אֲכַן, אֶתְּהָ אֵל מִסְתַּתֵּר, אֶל-לֵהי יִשְׂרָאֵל, מוֹשִׁיעַ' (ישעיהו מה, טו). בעד להסתר מנצנצת ישועתו של ה', שדרכים רבות לה. הפתרון להסתר הפנים נמצא בהמשכו של הפסוק שהביאה הגמרא:

וְאֲנֹכִי הִסְתַּר אֶסְתִּיר פְּנֵי בְיּוֹם הַהוּא עַל כָּל-הַרְעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֵל אֶל-לֵהי אֲחֵרִים. וְעַתָּה

כִּתְבוּ לָכֶם אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמָּדָה אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שִׁימָה בְּפִיהֶם.

התורה היא הפתרון המידי להגדרות הנכונות של טוב ורע:

רְאֵה נִתְתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת-הַחַיִּים וְאֶת-הַטּוֹב וְאֶת-הַמּוֹת וְאֶת-הַרָּע.

באמצעות התורה חוזרות ההגדרות למקומן, הרע לא מתכסה באצטלה של הטוב. אסתר מובילה את המהלך, מצווה על היהודים, והם מצידם 'הדור קיבלוה': 'קִיְּמוּ וְקַבְּלוּ הַיְּהוּדִים'. עם קבלתה המחודשת של התורה, גם ההגדרות חוזרות למקומן: 'וְתִאֶמְרָ אֶסְתֵּר אִישׁ צָר וְאוֹיֵב הֵמֶן הָרָע הַזֶּה'.

אך אף בזה לא תם תפקידו של עמלק בעולם. 'עמלק בגימטרייה ספק' דורשים דורשי רשומות. קיומו של הרע בעולם, אפילו בהגדרותיו הנכונות עדיין מסתירים את גילוי ה' בתוך נפשו של כל אחד ואחד. אם קיים

רע, עדיין לא באנו אל גילוי השלם של הייחוד. הפתרון השלם נעוץ אפוא בכפרתו השלמה של חטא האכילה מעץ הדעת, חזרה אל קודם חטא האדם הראשון, התרוממות אל מעל הדעת, לעולם שכולו טוב. לאחר 'הדור קבלוה' והגדרה נכונה של טוב ורע יכול האדם להתרומם למצב של 'חייב איניש לבשומי בפוריא עד דלא ידע'. תלמיד חכם שותה יין וטוב לו; מהתורה יוצאים לדבקות שלמה בה' שהיא מעבר לכל דעת.

... דכתיב: 'עץ גבוה חמישים אמה' והם כל מדרגות שערי הטומאה שיש מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור. כי כח של עמלק נמצא בכל המדרגות. אבל באמת שער הנ' של הקדושה, שם לא יש שני הדרכים, רק כולו טוב, כי שם שורש האחדות... לכן איתא שבפורים קבלו התורה וכו' והיינו התגלות עץ החיים. ושם נקודת שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, שאין שום אחיזה לסטרא אחרא כלל, כי הוא שורש האחדות. (שפת אמת פורים תר"מ)

יואל גיל, מחזור כז', אברך בישיבה.

גיל נדל מה למגילת אסתר ולתרי"ג מצוות?

הרעיון שקריאת המגילה בפורים תימנה כאחת מתרי"ג מצוות שמשה נצטווה בסיני נראה כבלתי הגיוני בעליל, שהרי נס פורים אירע זמן רב לאחר מתן תורה, והנביאים הם אלו שתיקנו את קריאת המגילה. זוהי עמדת הרמב"ם, בכלל הראשון בספר המצוות, בו הוא קובע שאין למנות מצוות דרבנן בתוך תרי"ג מצוות.

אלא שהיו ראשונים שמנו את מצוות קריאת המגילה בתוך תרי"ג מצוות (למשל: בעל הלכות גדולות, ר' סעדיה גאון), והדיון בהצדקת שיטתם הוליד כמה הבנות מעניינות במעמדו של חג הפורים ושל תקנות הנביאים.

בגמרא במסכת מגילה (יד, א) מובאת ברייתא המספרת כי "ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות נתנבאו להם לישראל, ולא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה, חוץ ממקרא מגילה". ובהמשך מסבירה הגמרא: "מאי דרוש? ומה מעבדות לחירות (=ביציאת מצרים) אמרינן שירה, ממיתה לחיים לא כל שכן". ניתן לראות ברייתא זאת כמציינת את סמכות של הנביאים להוסיף מצוות חדשות, ומצוות אלו יימנו בתוך תרי"ג.

סמכות זאת – יתכן והיא קיימת לנביאים בלבד, כפי שכתב הרמב"ן בסוף השגותיו לכלל השני של ספר המצוות – "התקנות והגזרות אינן תוספת אבל הן גדר וסייג לתורה, אבל מקרא מגילה היא תוספת לפי שנכתבה כתורה והוקבעה חובה לדורות". יתכן והיא משתרעת גם לתקנות החכמים, כשיטת ריה"ל בספר הכוזרי ג, לט, הכותב: "תורתנו קשורה ב'הלכה למשה מסיני' או יוצאת מן המקום אשר יבחר ה'... וכל זה בזמן שסדר העבודה, והסנהדרין, וכל שאר המשמרות ששקדו על שלמות אורח החיים של העם, נשאר בהווייתם, ודבק בהם העניין האלוהי ללא כל ספק, אם דרך נבואה, או באמצעות סיוע ממרומים... כמו שהיה הדבר כל ימי 'בית שני', ... כך נתחייבנו במצוות מגילה ופורים ובמצוות חנוכה, ויכולנו לברך וציוונו על מקרא מגילה, ולהדליק נר חנוכה... כי אילו נולדו דיננו אלה אחרי הגלות לא היו נקראים מצוות ולא היו מחייבים אותנו בברכה, אך היה נאמר עליהם כי 'תקנה' הם או 'מנהג'".

קיימות גישות המספקות לפורים גוון דאורייתא אמיתי. הסבר הגמרא שהובא לעיל "ומה מעבדות לחירות (=ביציאת מצרים) אמרינן שירה, ממיתה לחיים לא כל שכן", הינו בעצם לימוד קל וחומר, ולפי שיטת

הרמב"ן, החולקת על הרמב"ם בכלל השני לספר המצוות, והקובעת שניתן למנות כמצות דברים שנלמדים מקל וחומר, נוכל לומר שמצות קריאת מגילה יונקת את תוקף הדאורייתא שלה מחובת אמירת הלל ו/או השמחה בפסח. באופן דומה, ניתן לומר שקריאת המגילה נסמכת על מצות ההלל, שלפי חלק מהראשונים מהווה מצוה מן התורה. כיוון זה נסמך על דברי הגמרא במגילה, שם מקשים מדוע לא אומרים הלל בפורים, ומשיבים (בתירוץ השני) שקריאת המגילה היא ההלל.

בכיוון זה הלך גם החתם סופר (יר"ד רל"ג) ששילב בין הדברים, וקבע, על בסיס הקל וחומר מיציאת מצרים, כי עצם עשיית הזכר של נס פורים (היציאה ממוות לחיים) הוא חיוב מן התורה, אולם הביצוע הקונקרטי של הזיכרון – באופן של קריאת מגילה או משלוח מנות - הוא מדרבנן.

גוון דאורייתא נוסף שניתן להציע הוא שקריאת המגילה מקיימת את מצות זכירת מעשה עמלק, וזאת בהמשך לדברי הרמב"ן שהביא את דברי הספרי "זכור את אשר עשה לך עמלק" – "בפה", והקשה: "ולא ידעתי מה היא הזכירה הזאת בפה", והסביר: "ויהיה סמך למקרא מגילה מן התורה".

ואילו הרמב"ם, הרואה בקריאת המגילה מצוה דרבנן, ידחה את ההסברים הנ"ל, שכן לשיטתו לא ניתן למנות מצוות הנלמדות מקל וחומר, מה עוד שלשיטתו מצוות ההלל עצמה אינה מצוה מן התורה. יחד עם זאת, חובת ההודאה לה' על נס הינה מטרה ותכלית כללית של התורה, ובעת עשית מעשים המכוונים לאותה תכלית אנו מקיימים את רצונו של הקב"ה (ראה בספר יד פשוטה על הלכות מגילה וחנוכה (ג, ג)). בהתאם לכך, לשיטת הרמב"ם קריאת המגילה אינה מצוות עשה דאורייתא, אולם בקריאתה (שהיא הלל גם לשיטת הרמב"ם), אנו משיגים מטרה ראויה מן התורה.

גיל נדל, מחזור יא', מתגורר באורנית, בעל משרד עורכי דין העוסק בתחום יבוא וסחר בינלאומי.

אבינועם ביר פיוט לשבת זכור

ואין כמוך
ואין דומה לך

מי כמוך
מי דומה לך

שיושיע עמו מגלות במהרה
ו יִפַּח בְּאַפּוֹ נְשַׁמַּת תְּחִיִּים

אשירה לאל גדול ונורא
וישלח מזורו לכאב וצרה

לפנים בשנים לי הרבה נפלאות
כי ממנו תוצאות תחיים

מה אספר על גיבור תהילות
זכיתי מאז לתקן עלילות

שקופת הישיבה נכנסה לצרה
מי ישוחח כי נגזר מאךץ תחיים

תחילת מעשה במישור אז קרה
ומר רוזנטל לי אז קרה

ולבוא לטיסה ראשונה של מחר
לא ישוב ועוד בתחיים

מהר לארוז חפצים לי אמר
ואם לא אביא מצלצלים וגם שטר

ואולי אתקשה לתקשר עם עדה

אינני דובר אנגלית מלידה

ואמר לי: לטובה תלך ותדע

תודיעני ארח חיים

רילקס אל תהיה כל כך דאגן

אמרה לי אז טובה בקולה הנרגן

כל מה שצריך זה לומר: What's going on

מרפא לשון עץ חיים

צופה בעיות בטיסה אז יושב

ועל רש"י קשה וסבוך לי חושב
ויסחך מאהל ושרשך מארץ חיים

וגלגל אדמה אז לפתע עוזב

תיאור הטיסה כאן לא יסופר

שאריכות בשירה - עוון בל יכופר
שם צנה ה' את הברכה חיים

בקיצור נוחתים בארצות הנכר

ציבור המונים מסביב מתפזר

ומולי מתייצב ענק בולדוזר
לשמר את דרך עץ החיים

בריון קשקשים עם אלה ועוזר

מה לך פה לי מרעים בקולו

הינך עסקן או תייר במקלו
הברכה והקללה וברחת בחיים

איש עסקים עניתי אז לו

חזיז ורעם, איזו צעקה

עלי אז הרעים בקול להקה

What kind of business do you have
with the United States of Americ

כי חרף מערכת אלקים חיים

תשובתי גרה המון לחישות

הן לכן יחלתי לעת הזאת

ולבסוף התקבלה האשרה לכניסות

ונתתי צבי בארץ חיים

את המסע לנוי יורק אסכם ואזכור

שחור כשהגענו סוף סוף לעיר באפור

זה היה במונית עם נהג

שם באר מים חיים

ואלין בביתו של יקיר הישיבה

ושם התקילוני במשחק חשיבה

שבשבת לבית כנסת אותי ליווה

תורת חכם מקור חיים

מזל שידעתי עליו להשיב

ואמר שאדרוש והקהל יקשיב

והגבאי בכבוד אותי אז הושיב

תורה אור ודרך חיים

כך דרשתי בערב בשפתי המצרית

ולאחר מנחה הסתבכתי בתקרית

ושמוני לדרוש גם אחר שחרית

נבלעם כשאול חיים

ואנוס לרחוב בלי הרבה שהיות

כך נקי אשאר ממדון וטעיות

ובכלל אינני אוהב בעיות

ורחץ בשרו במים חיים

נחשו מה קרה ברחוב הסואן
פגע בי אדם ובי התבונן

ושאל אם הנני שליח או סוכן
בְּאַרְח צְדָקָה חַיִּים

ואומר כי שלחוני מישור אדומים
לזון מאה איש תלמידי חכמים

ויטח בי "LIAR" כשפניו חמומים
יִדְעֵ לְהִלְךְ נֶגֶד הַחַיִּים

תאמינו או לא, אך נס לי קרה
הגיע מר טוויל וחילצני מצרה:

"מאתיים תלמידים לו עוסקים בתורה"
לא עזב חסדו אֶת הַחַיִּים

כעת האדם התנצל ואמר
ברור כי האל מלמעלה שמר

כי דווקא בו נתקלתי מכל איש ומר
כי טוב חֶסֶדְךָ מִחַיִּים

עמד האדם וישר כובעו
"אני ג'ורדש!" הכריז בהתגאו

ואמר זאת ממש כ "אני פרעה!"
כי מי כל בֶּשֶׁר אֲשֶׁר שָׁמַע קוֹל אֱלֹהִים חַיִּים

פלאי וסתום היה לי אז שמו
"או, מיסטר ג'ורדש" השבתי לשומעו

כל מחסורי יתמלא בהתהלכי עמו
אֲמַרְתִּי אֶתָּה מַחְסֵי חֲלָקִי בְּאַרְץ הַחַיִּים

עד בית הכנסת הלכנו מצומדים
רק נכנסו והנה כל הקהל נעמדים

ולפתע אלי פתאום כולם נחמדים
כי מִצְּאֵי מִצְּאֵי חַיִּים

פתקה לי נתן בסוף התפילה
עם כתובת וזמן שאותו לי גילה

למשרדו לבוא וה"אובר" בלה
עֲשֵׂר וְכַבֹּד וְחַיִּים

יומי הגדול התרגש ובא
ולג'ורדש נסעתי ברכבת הקרובה

בקרן צפוף ואווירה טובה
וְעִשְׂרֵת אֲלָפִים חַיִּים

שמעה אז אוזני קול מעוֹבָה
וואה וואה ווווווואאאאאאאאאאאא
חיש מהר נגמלה החלטה בקרבי
ארבעים ושתים מספר כלבבי

והפתק אבד ואני אנה בא?
ולא תִּמְצָא בְּאַרְץ הַחַיִּים
וארד במקום והמון מסביבי
אם לְמֹנֹת אם לְחַיִּים

רומנים, צרפתים, ואחד מפרו
סינים, יפנים והודים מיהרו

המון שכזה עיני טרם ראו
פֶּה הַיּוֹם כָּלְנוּ חַיִּים

אם זה לא מלחיץ הסכיתו לבאות
שש עשרה גרמי מדרגות נעות

ואבחר אחד ואחל לעלות
הִנְנִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם אֶת דְּרֹךְ הַחַיִּים

ג'ורדש עצמו שמבט בי תלה	הנה ואני בכיכר הגדולה
מה לְעֵנִי יוֹדֵעַ לְהִלְךְ נֶגֶד הַחַיִּים	'טִימ'ס סקוואר' הוא שמה ומולי התגלה
ואומר הן עכשיו קבענו פגישה	בְּקוֹל גְּדוֹל שָׁאֵל אֵיךְ הַתְּחוּשָׁה
בְּרִיתִי הֵיְתָה אִתּוֹ הַחַיִּים	ומה פשר מעשי בכיכר המרעישה
והנה הפגישה התקיימה על תילה	תִּאָרוּ לַעֲצַמְכֶם אֵת הַנֶּס הַמוֹפְלָא
בְּיוֹם הַהוּא יֵצְאוּ מִיָּם הַחַיִּים	ה' אלוקי חסדיו לי גילה
אך סיפור לפורים הוא מצווה חביבה	תּוֹצֵאוֹת הַפְּגִישָׁה פִּרְשָׁה מִכַּאֲבֵבָה
שְׁמַע בְּנֵי נֶחֱךָ אֶמְרֵי נִיְרָבוּ לְךָ שָׁנוֹת חַיִּים	עדין לצ'ק ממתנינים בישיבה
ומימשתי בזה את זכות הדיבור	והנה זה היה כל הסיפור
תּוֹרַת חֲכָם מְקוֹר חַיִּים	מתחרה רציני להמן ולפור
ברכתו ביקש בפיוט ובמסילה	רְאוּ כִּי כַעַת נּוֹסֶפֶה עוֹד עֲלֵיָה
כִּי הוּא חֶלְקֶךָ בְּחַיִּים	כי תלמיד לי אחד, די פעור במחילה
ונשיר במהרה בבית מקדשנו	הנה ברכתו ונזכה גם בעוֹנֵינוּ
מִי כִמְכָה בְּאֵלֶם ה'	שישלח האל ברכתו ויושיענו

(ערב פורים דפרזות תשס"ה, מעלה אדומים)

אבינועם ביר, מחזור כה', מתגורר במבשרת ציון, אברך בכולל 'מרץ'.

מקורות:

א בר' ב', ז	ת יח' כ"ו, כ	כ תה' ס"ג, ד	א יר' כ"א, ח
מ מש' ד', כג	א בר' כ"ו, יט	ע דב' ה', כב	ה קה' ו', ח
ת יש' נ"ג, ח	ו מש' י"ג, יד	פ תה' קמ"ב, ו	ב מלא' ב', ה
מ יח' ז', יג	ס מש' ו', כג	ע מש' ח', לה	ת זכ' י"ד, ח
א תה' ט"ז, יא	כ מש' א', יב	פ מש' כ"ב, ד	
ר מש' ט"ו, ד	ו ויק' ט"ו, יג	י דה"ב כ"ה, יב	ת מש' ד', י
ץ תה' נ"ב, ז	נ מש' י"ב, כח	ש אי' כ"ח, יג	ו מש' י"ג, יד
ת תה' קל"ג, ג	ו קה' ו', ח	ח שמ"ב ט"ו, כא	ר קה' ט', ט
צ בר' ג', כד	ת רות ב', כ	ר דב' ה', ג	ה שמ' ט"ו, יא
מ דב' ל', יט			
ח שמ"א י"ז, כו			

השקיה על רגל אחת

אבן שושן מגדיר את המילה 'הרגל' כך: "דבר שהתרגל אדם לעשותו תמיד, מידה שדבקה באדם על ידי חזרה מרובה עליה".

אולם לפי ההגדרה הזאת קשה מאד להבין את המשנה במסכת שבת (א,ג): "לא יאכל הזב עם הזבה, מפני הרגל עבירה". מה מקומה של המילה 'הרגל' כאן? הסיבה לגזירה אינה הרגליו של אותו זב, אלא חשש שיגרר לעבירה בכל פעם שהוא אוכל עם הזבה.

קושי דומה עולה גם במקור הבא: "אין לשין את העיסה בחלב, ואם לש - כל הפת כולה אסורה, מפני הרגל עבירה" (פסחים ל,א). גם כאן החשש הוא שיבוא לאכול את הפת החלבית עם בשר, ולא שיתרגל לאפות פת חלבית - מעשה שכשלעצמו אין בו כל עבירה.

כיוצא בזה, גם הפועל 'הרגיל' אינו מתפרש במובן שאנו מורגלים בו, למשל במסכת מועד קטן (ג,ח) נאמר שבמועד: "אין מניחין את המטה ברחוב שלא להרגיל את ההספד".

מהמקורות שהצגנו ועוד רבים נוספים אפשר לשער שהשורש ר.ג.ל דומה לשורש ג.ר.מ, ואכן זו ההגדרה של 'הרגל' במילון בן יהודה: "מה שמרגיל ומביא את האדם לידי דבר מה".

למרות שהשימוש בשורש ר.ג.ל במשמעות של נימוק מופיע בעיקר בלשון המקרא וחז"ל, נותר לכך שריד בלשון ימינו, כגון בביטוי "לרגל המצב". ביטוי זה מבוסס על הפסוקים הבאים:

- "ויברך ה' אותך לרגלי" (בראשית ל,ל) מתפרש - "ויברך ה' אותך בגללי", ואכן כך מתרגם אונקלוס: "ובריך ה' יתך בדילי", וכך מסביר הרמב"ם (מורה נבוכים א,כח): "רגל שם משותף... ויאמר גם בענין הסיבתיות: 'ויברך ה' אותך לרגלי' - בגללי, כלומר בעבורי...".

- "ואני אתנהלה לאיטי לרגל המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים" (בראשית לג,ד), דהיינו בגלל המלאכה והילדים.

על פי ביאור זה למשמעותו של השורש ר.ג.ל ניתן להציע פירוש מקורי לפסוק הבא שמתאר

את שבחי ארץ ישראל: "כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים הוא אשר יצאתה משם אשר תזרע את זרעך והשקית ברגלך כגן הירק והארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה ארץ הרים ובקעת למטר השמים תשתה מים" (דברים יא, י - יא). הפרשנים נוטים להסביר (ע"פ הגמרא שבת פה, א) שהכוונה בביטוי "והשקית ברגלך" היא שכדי להשקות במצרים יש צורך ללכת ברגל משדה לשדה. לפי ההצעה שלנו ניתן לומר שבמצרים ההשקאה תלויה ברגל האדם, כלומר בגרימתו של האדם, שבלי מאמציו לא תתבצע השקיה, אבל בארץ ישראל השקיה מתבצעת גם בלי מאמציו של האדם, אלא "למטר השמיים תשתה מים".

בשעה טובה ומוצלחת עלה לרשת האתר המחודש של הישיבה בכתובת: ybm.org.il האתר עשיר בשיעורי אודיו טקסט ווידאו-גלישה מהנה.

יום עיון בנושא היי-טק וערב השקה לאתר האינטרנט יתקיים בישיבה ביום שני כז' אדר (23.3.09) פרטים בהמשך.

בית הישיבה משתתף בצערם של בוגרינו חגי וערן קרמן על פטירת אביהם הרב יוסף קרמן.

ברכות לעזרא אשכנזי, מחזור ה', לרגל כניסת בנו אביעד לעול מצוות.

ברכות למאורסים הטריים אברהם פיקאלי (כד') ושמואל מאור (כו')

מזל טוב לרועי פרבר (כז') על כניסתו בבית הנישואין.

מזל טוב לאסף ורעות ורדיגר על לידת הבת.

נעמי וולפסון האם היא תשתנה?

רון שואל: אני יוצא עם בחורה כבר כמה חודשים. הקשר בינינו מצוין ואני מרגיש שנוכל לבנות יחד זוגיות טובה ולהקים משפחה. הסיבה לכך שעדיין לא הצעתי לה נישואין היא שבכל זאת משהו מפריע לי באישיותה. האם להתחתן אתה למרות זאת, מתוך תקווה שזה יעלם עם הזמן?
שאלה זאת אופיינית להרבה מאוד רווקים ורווקות הממשיכים לחיות בפנטזיית ה"מושלם".

התשובה לרון ולעוד בחורים כמוהו:

א. אל תתחתן עם בחורה כשאינך שלם עם החלטתך, זה יגרום עוול רב לא רק לך אלא גם לה. מה שמפריע לפני הנישואין אינו נעלם אחריהם!

ב. אל תצפה שהבחורה תשתנה. טוב לה כמו שהיא, (אחרת היא הייתה משתנה) ואין בכוחך לשנות אותה. באופן כללי, אין אדם יכול (וגם אינו רשאי) לשנות - אלא את עצמו.

הבעיה אינה הבחורה אלא אופן ההסתכלות שלך כלפיה. יש להניח שיצאת כבר עם מספר רב של בחורות, וכל פעם מצאת דבר אחר שהפריע לך. אינך זורם עם הקשר, אלא אתה "צופה מהצד" ובודק את התכונות ואת החסרונות של הבחורה.

אולי, בלי לומר זאת בקול, יש משהו שמאיים עליך בעצם הרעיון של הנישואין. אולי מקנן בתוכך פחד מאינטימיות? ואולי נוח לך בחופש הזה של הרווקות שאינה דורשת ממך שום התחייבות ושום התחשבות. אז קודם כל היה כן עם עצמך ובודק את רצונך הפנימי. אם, לאחר בדיקה יסודית עם עצמך, בחרת באמת ובתמים בנישואין, אתה נדרש לעשות שינוי בראש.

דע לך, השלמות אינה שייכת לעולם הזה. בכל בחורה תוכל תמיד למצוא איזשהו פגם. (גם אתה אינך מושלם.) במקום לחפש את "המושלם" יש לחפש את ה"משלים".

על ידי הנישואין אפשר לחבר שתי נפשות שלכל אחת מעלות וחסרונות משלה. האתגר אינו קל כלל, אך שכרו בצדו. כאשר לומדים זה מזה ומשלימים זה את זה, אתם בונים בניין, זהו "בניין עדי עד", זו תחושה מדהימה של יצירה.

אין הדבר תלוי אלא בך. אם תשנה את הדיבור הפנימי שלך ביחס אליה, תוכל לגלות שבנסיבות מסוימות החיסרון שמצאת בה עשוי להפוך ליתרון.

לכן, אתה מוזמן לעשות עבודה פנימית, שינוי חשיבתך. עליך לשנות את הגישה ואת דרך ההסתכלות, לעשות את ה"דילוג" המיוחד הזה בנפש, ולקבל ולאהוב את הבחורה כמו שהיא, עד שתרגיש ש"כולך יפה רעיתי ומום אין בך". אם תצליח, תוכל להגיד לה בפה מלא "אני אוהב אותך בדיוק כמו שאת, עם כל המורכבות שבך", ואז תדע שאתה יכול להתחתן אתה, להיות מאושר ולגרום גם לה לאושר.

ברובד היותר עמוק, ישנו כאן עניין נוסף. הבורא עושה אתנו חסד ומפגיש אותנו עם בן-זוג הנוגע בדיוק בנקודות החלשות שבנו. חיי הנישואין הופכים להיות המעבדה הטובה ביותר והמדויקת ביותר לתיקון המידות. חכמים לימדו אותנו כלל בעבודת המידות: "כל הפוסל - במומו פוסל". פגם שמפריע לך אצל הזולת מאותת לך שהוא נמצא במידה מסוימת גם באישיותך, ומזמין אותך לעבוד על תיקונו.

בכוח ליצור מציאות טובה על ידי מחשבה טובה.

נעמי וולפסון, יועצת זוגית 0525665653, panimbefanim.com